

Dagsorden

for

Det norske arbeiderpartis 21. ordinære
landsmøte 1912,

som avholdes i Stavanger 4. til 7. april.

1. **Møtets aapning.**
2. **Fuldmagternes godkjendelse.**
3. **Vedtagelse av forretningsorden.**
4. **Valg av møtets funktionærer.**
 - a. Ordstyrere.
 - b. Sekretærer.
5. **Beretning, regnskaper, budgetter.**
6. **Partiets prinsipielle program.** (Jordspørsmålet).
 - a. Partiets love.
 - c. „Social-Demokraten“s statuter.
7. **Alkoholspørsmålet.**
8. **Stortingsvalgene.**
 - a. Program.
 - b. Taktik.
9. **Pressesaker.**
10. **Agitationen.**
11. **Forskjellige forslag.**
 - a. Ordningen med valgene av forlikskommissærer.
 - b. Resolution ang. militarismen.
 - c. Partifæller som medlemmer av Arbeidsgiverforeningen.
 - d. Folkets hus fond.
12. **Kommuneprogram.**
 - a. **Kommuneprogram.**
 - b. Taktik.
13. **Valg.**
 - a. Redaktør, formand, næstformand, sekretær, øvrige styremedlemmer og varamænd.
 - b. Revisorer med varamænd.
 - c. Et medlem av styret for Arbeidernes aktietrykkeri med varamand.
 - d. 2 repræsentanter til det internationale socialistbyrå.
14. **Bestemmelse av sted for neste landsmøte.**

Forslag til forretningsorden:

Til at lede landsmøtets forhandlinger vælges 3 ordstyrere, der vekselvis og efter sig imellem avgjort orden leder møtets forhandlinger. Ønsker den ledende ordstyrer at delta i debatten, skal han overlade ordstyrerpladsen til den anden ordstyrer.

Den ledende ordstyrer bør søke at faa behandlingen av den foreliggende sak avsluttet i hvert enkelt møte og har derfor ret til at stille forslag om debattens avslutning med de indtegnede talere samt tidsbegrænsning for talerne.

Naar det er vedtat at avslutte debatten med de indtegnede talere, kan ikke andre talere indtegnes end forslagsstilleren, ordføeren for den forslagsstillende afdeling eller et nedsat utvalgs ordfører.

Til at føre forhandlingsprotokollen vælger møtet 4 sekretærer.

Protokollen skal indeholde diskussionsemnerne og de i forbindelse med disse fremsatte forslag og faldende beslutninger.

Der avholdes 2 møter daglig, nemlig formiddagen fra kl. 9 $\frac{1}{2}$ — 2, eftermiddagen fra kl. 4—7 $\frac{1}{2}$.

Alle forslag skal fremlægges skriftlig til ordstyreren, undertegnet med forslagsstillereens navn.

Efterat debatten om en sak er vedtat at skulle slutte, kan intet forslag stilles.

Alle avstemninger med undtagelse av styrevalgene foregaar ved haandsoprækning. Kun naar ordstyreren er i tvil eller naar 10 repræsentanter forlanger det foregaar avstemningen ved navneoprop. Ved avstemning ved navneoprop indtegnes repræsentanternes stemmegivning i protokollen.

Ved hvert formiddagsmøtes begyndelse oplæser den fungerende sekretær protokollen for den foregaaende dag, og dens godkjendelse sættes under avstemning. Protokollen for møtets sidste dag refereres til godkjendelse senest en time efter forhandlingernes avslutning.

Forslagsstillere eller indledere har ret til at benytte ubegrænset tid til indledningsforedrag, 10 minutter til første og 5 minutter til anden replik. Ingen av de øvrige repræsentanter har ret til at ha ordet mer end 3 gange i samme sak og henholdsvis 15, 10 og 5 minutter, medmindre møtet gir sit samtykke.

Repræsentanter, som forlanger ordet til forretningsorden, tilstaaes ikke mere end 1 minuts taletid.

Dagsordenens punkt 6 a. Det principielle program.

Den av landsstyret efter beslutning paa partiets ekstraordinære landsmøte 1911 nedsatte komite i anledning jordspørsmaalet skal herved fremkomme med følgende

Forslag til punkt 16.

16. Jorden med sine uuttømmelige rikdomskilder skal paa trygge vilkaar tilhøre det arbeidende norske folk, for at det derved kan sikres retten til det fulde utbytte av sit arbeide.

Til opnaaelse herav kræves:

- a. Intet salg av offentlig eiendom til den private spekulation.
- b. Stat og kommune bør i størst mulig utstrækning opkjøpe landets naturherligheter.
- c. Landkommunerne skal ha sikret sig jord, som til enhver tid kan anvendes til arbeiderbruk.
- d. Utvidelse av den kommunale forkjøpsret til faste eiendomme. Likesaa forkjøpsret for staten.
- e. Ret for stat og kommune til at erhverve jordeiendomme og andre naturherligheter som skog, vandfald, gruber og fiskevær ved tvungen avstaaelse.

Denne ret bør for kommunerne særlig omfatte:

1. Eiendomme som eies av utenbygdsboende og selskaper, og
 2. eiendomme som gjennom længere tid har været drevet saa slet, at samfundet ikke er tjent med det.
- f. Erstatningen skal bygges paa eiendommens virkelige avkastning og maa ikke overstige gjennemsnittet av de sidste 10 aars skatte-takst.
 - g. De av stat og kommune erhvervede eiendomme skal enten drives av det offentlige eller overdrages til fælles- eller enkeltmandsbruk, naar overdragelsesformen er betryggende mot spekulation og utbytning av arbeidskraft.
 - h. Beskyttelse av jordbrukeren mot private kreditorer i den utstrækning at der er plads for hans og familiens arbeidskraft. Beskyttelsen skal omfatte jord, hus, indbo, driftsredskaper, besætning og avling.
 - i. Stat og kommune bør støtte og ved lov fremelske kooperative foretagender som: meierier, slagterier, vareomsætningskontorer for kjøp og salg samt fællesdrift i alle former, som tar bestemt sigte paa at øke producenternes utbytte og gagne forbrukerne ved overflødigjøreelse av mellemmænd og laant kapital.

- k. Hensigtsmæssige foranstaltninger til faglig utdanning for smaa-
brukere.
- l. Fortrinsret for kommunerne til laan av offentlige midler til ind-
kjøp av jord, skog og andre naturherligheter.
- m. Hus og jord som erhverves ved hjelp av Arbeiderbrukbanken skal
ikke være gjenstand for ukontrollert panteheftelse og salg.
- n. Rentefrie laan for ubemidlede til grundforbedringer av mindre jord-
bruk. Opprettelse av dyrkningskolonier ved stat og kommune.
- o. For alle større jordbruk som drives med leiet arbeidskraft, skal
der ved lov fastsettes mindsteløn og normalarbeidsdag avpasset
etter de stedlige forhold.
- p. Skog og beite maa ikke skilles fra jordbruk i saa stor utstræk-
ning at dette ikke kan opretholdes.
- q. Ret for kommunerne til at lægge skat paa jagt- og fiskerettigheter,
som eies av private. Hvis skatten ikke betales ved forfald, til-
falder rettigheten vedkommende kommune. De indkomne beløp
skal anvendes til opphjørp av jagt og fiske og til erhvervelse av
saadanne rettigheter.
- r. Matrikelskatten avløses av en progressiv grundskat, bygget paa
sakkyndig værdsættelse og periodiske takster ved kommunal for-
anstaltning.

Jordeiendom med fornødne hus fritages for grundskat, naar
eiendommen ikke er større end at den gir plads for familiens ar-
beidskraft eller har en samlet værdi av under 15,000 à 25,000
kroner.

Progressiv skat paa enhver værdistigning som ikke skyldes
eierens eget arbeide. Likesaa paa spekulationsgevinst ved omsæt-
ning av faste eiendomme. De saaledes indkomne skattebeløp skal
avsættes til erhvervelse av naturherligheter.

Panteheftelser i fast eiendom beskattes i den kommune, hvor
pantet er beliggende. Herfra undtages Hypotek- og Arbeiderbruk-
banken samt offentlige midler.

*

Komiteen forutsætter, at spørsmålet om laan av Arbeiderbruk-
banken optages paa partiets valgprogram ved stortingsvalget 1912 og
foreslaar at posten faar følgende form:

- 1. Utvidelse av Arbeiderbrukbanken til at omfatte laan til avbetaling
av gjæld paa smaabruk. Forhøielse av laanegrensen.

Videre forutsætter komiteen at punkt 13 2. led i det principielle
program strykes, da man har optat det her, hvor det rettelig hører hjemme.

Kristiania, den 29. januar 1912.

Chr. Hornsrud, Aug. Embretsen. M. Foshaug. P. M. Schefflo.
formand.

Sven L. Haaland. Gunstein Andersson,
sekretær.

Fra *Mo arbeiderparti, Ranen.*

Mo arbeiderparti, som ikke kan akseptere punkt g i jordkomiteens programforslag og som finder, at med fremtidig opkjøb av jord og naturherligheter for øie, og av hensyn til jordbrukerne selv, først og fremst maa sørge for, at den fremtidige stigning av grundrenten ikke opslukes av privatkapitalen, tillater sig at foreslaa følgende 4 bestemmelser indsat i partiets jordprogram:

1. *Skat paa den ufortjente grundværdistigning.* Selv om privatkapitalen allerede har tilvendt sig og tillates at beholde saa nogenlunde ubeskaaret den grundværdistigning som hittil har fundet sted, vilde det være meningsløst at tillate det samme for eftertiden, nu da man er blit opmerksom paa følgerne.

Denne grundværdiskat bør svares: a) i byerne ved aarlige renter efter den almindelige rentefot av det beløp, hvormed grundværdien er steget siden sidste takst, og indtil ny saadan blir avholdt, f. eks. hvert 5te aar, dog med anledning til omtakst efter eierens begjæring og paa hans bekostning. b) Paa landet likesaa med renter av den ufortjente værdistigning, og rentefoten bestemt efter dens fulde aarlige værdi.

2. *Omarbeidelse av matrikellovgivningen,* saaledes at skatten kan beregnes ikke alene efter jordens uforgjængelige værdi, som i vor nuværende matrikellovgivning, men ogsaa efter den blivende værdi, som er tilført jorden ved menneskelig arbeide, og den bestaaende værdi av vandfald, skoge og leiesteder samt efter den likeledes tilførte og muligens forbigaaende værdi, som avhænger av kommunika-tioner, befolkningsforhold og produktpriser.

Foretagelse av ny skyldsætning i overensstemmelse hermed. Skatteprocenten fastsat for et længere tidsrum og av den størrelse, som efter nærmere undersøkelse maatte vise sig passende for at opnaa en videst mulig omlægning av de nuværende skattebyrder til skat paa jorden. Omtakst av disse værdier hvert 5te, alternativt hvert 10de aar, og i mellemtiden efter grundeierens forlangende og paa hans bekostning.

Ved indtraadt nedgang blir skattebeløpet tilsvarende formindsket. Ved indtraadt stigning beskattes denne som under 1) anført.

For at der overhodet skal kunne ilægges en værdistigningsskat, maa de nuværende værdier først og fremst takseres. Det er da rimelig ogsaa at ilægge disse samfundsværdier en passende skat, som tilsvarende vil nedsætte grundeierens øvrige skatter.

Herved vil staten foreløbig ikke faa økede indtægter, men privatkapitalens andel av grundrenten vil efterhaanden tilsvarende synke.

3. *En forhøiet skat paa salgssummen ved omsætning av faste eiendomme.* Denne vil virke paa samme maate, men samtidig være en virkelig indtægtskilde.

For tiden er denne skat ved tinglæsning og skjote ca. 1 pct. I Frankrike f. eks. er den 7 pct.

4. *Forhøielse av arveskatten* og denne gjort for al arv av faste eiendomme efter deres takserte værdi. Ved overtagelse av en saadan eiendom efter aasædesret bør der fremdeles være anledning til en „billig takst“. Men en viss procent av dette beløp bør tilfalde staten.

Redv. Knudsen,
p. t. formand.

Under forbehold.

Nordre Helgelands kredsparti
Thomas Spjelkevik,
kredspartiformand.

Dette forslag har været forelagt komiteen, som i sin indstilling har været opmerksom paa det i forslaget fremholdte.

Fra Stavanger arbeiderparti.

Paa det principielle program gjenoptages:

„Al bevilgning eller bidrag av offentlige midler til kirke eller kirkelige for-
maal ophører.

Statskirken blir at betrakte som private foreninger.“

Som ny og selvstendig post foreslaaes:

„Bortsalg av offentlig eiendom maa ikke finde sted.“

Motiver: Posten staar i forbindelse med vort nuværende jord-
program, men ansees at ha saapas betydning for saavel land- som
bykommuner i prinsipiell henseende, at den bør gives selvstendig plads.

(Loge „Frisind“ av N. O. V.)

Fra Narvik arbeiderparti.

Punkt 11 foreslaaes at skulle lyde:

„Det nuværende fattigvæsen avskaffes og forsørgelse av fattige og arbeids-
udygtige overtages av staten.“

Motiver: Man finder det nuværende punkt 11 at være temmelig
svævende og finder, at posten bør gi et tydelig uttryk for hvad arbei-
derpartiet vil istedenfor det nuværende fattigvæsen.

(Den socialdemokratiske forening, Narvik.)

Centralstyrets uttalelse:

Partiets ekstraordinære landsmøte 1911 avholdtes udelukkende
til behandling av *aktuelle og principielle saker av grundlæggende art*.
Til at gjennomgaa partiets principielle program var der forut for lands-
møtet nedsat en komité, som fremla sine forslag, og disse blev grundig
behandlet paa landsmøtet. Den nuværende form for programmet er
saaledes ikke mer end et aar gammel og forutsætningen var, at man
fik slaa sig til ro nogen tid inden man atter behandlet dette. Det er
ikke heldig, at der saa ofte gjøres forandringer i partiets principielle
program, da dette lettelig gir indtrykk av famlen og utryghet, og van-
skeliggjør, at den store del av folket kan faa klar og bestemt besked
om partiets program og prinsipper.

Hertil kommer, at der nødvendigvis maa tages hensyn til at
utnytte landsmøtets begrænsede tid til de saker og forslag, som nød-
vendigvis maa behandles iaar.

I henhold hertil foreslaar centralstyret:

*De indkomne forslag til forandringer i partiets principielle program
tages ikke under behandling paa dette landsmøte.*

Angaaende indstillingen fra komiteen vedrørende punkt 16 (jord-
spørsmålet) har *centralstyret* for nærværende ikke nærmere behandlet
dette, da komiteens motiver til forslaget endnu ikke foreligger. For
ikke at forsinke dagsordenens omsendelse vil man derfor senere be-
handle saken og forelægge resultatet herav for landsmøtet.

Dagsordenens punkt 6 b. Partiets love.

Centralstyret nedsatte den 7. november 1911 en komité paa 5 medlemmer til at utarbeide forslag til forandringer i lovene, herunder forutsattes særlig spørsmålet om en omændring i organisationsformen fra amts- til kredsorganisationer at komme under behandling.

Komiteen har til styret indsendt følgende:

Undertegnede er av centralstyret opnævnt til at fremkomme med forslag til forandringer i partiets love og herunder ta spørsmålet om en omlægning av amtspartierne under overveielse.

Idet komiteen hermed fremlægger sine forslag skal den bemerke følgende:

I det store og hele maa de hittil gjældende love sies at ha virket tilfredsstillende og komiteen har derfor ikke fundet det paakrævet at foreslaa nogen større og indgripende forandringer utenfor omlægningen av amtspartierne og repræsentationsretten til landsmøterne.

Komiteen skal punktvis omtale de paragraffer, hvori ændringer foreslaaes.

§ 2.

1. Med den forandring i ordlyden som her foreslaaes har komiteen ment, at det ikke er tilstrækkelig, at en forening sender meddelelse om, at den ønsker at melde sig ind, men vedkommende samorganisations styre skal ogsaa behandle saken og fatte beslutning om optagelse. Som regel vil dette naturligvis være en kurant sak, men der opstaar ogsaa av og til foreninger, som ikke utelukkende har sin rot i saklige og organisationsmæssige grunde, eller foreninger, som kan virke konkurrerende og svækkende overfor eksisterende partiforening paa samme sted, og da bør samorganisationen ha anledning til at bedømme slike tilfælder.
2. *Omlægning av amtspartierne.*

Dette spørsmaal har siden direkte valg og enmandskredsens indførelse ved stortingsvalgene været indgaaende debatteret og behandlet inden partiorganisationerne, og til styret er der fra mange hold kommet andragende om at faa adgang til at erstatte amtspartierne med kredsorganisationer. Styret har imidlertid hævdet at spørsmålet burde behandles og avgjøres paa partiets landsmøte, da lovforandring i dette tilfælde maatte finde sted.

Nærværende komité er fuldt paa det rene med, at amtspartierne har været en mægtig styrke i vor organisations fremgang og vækst, og disses administrative og agitatoriske virksomhet har utvilsomt sine store fordele.

Naar saaledes partiforeninger er dannet i en mængde bygder og distrikter, hvor vor bevægelse før var fremmed og ukjent, ja tildels frygtet og foragtet, naar den ene „demokratiske“ forening efter den anden har forlatt venstre og gaat over til socialdemokratiet, saa skyldes dette i første række det maalbeviste arbeide, som amtspartierne har sat igang og stadig hat sin opmerksomhet henvendt paa.

Videre har ogsaa amtspartierne tat store løft i enhver retning med arbeidet for vor lokale partipresse.

Der har derfor inden komiteen været adskillig tvil om betimeligheden av at opløse amtspartierne, idet man nærer frygt for, at agitations- og organisationsarbeidet i de mindst bearbejdede distrikter da vil bli forsømt.

Kredspartierne vil først og fremst ta sig av arbeidet i sin egen kreds og ikke føle sig likesaa sterkt opfordret til at være med i agitationsarbeidet utenfor denne.

Imidlertid maa det erkjendes, at vor organisation nu er rullet saa langt, at der i de fleste kredse er grundlag for en kredsorganisation, og at kravet paa denne form for samorganisation, som har sin naturlige berettigelse i vor nuværende valgordning, er saa sterk at det bør imøtekommes, hvis dette kan ordnes uten skade for det fortsatte oplysningsarbeide i de mindst bearbejdede distrikter og uten at avskjære enhver forbindelse vedrørende arbeidet hermed og arbeidet for de kommunal-politiske interesser, som er knyttet til amtet.

Komiteen foreslaar derfor i forbindelse med oprettelsen av kredsorganisationer, at der av disse oprettes et repræsentantskap for amtet, som har den bestemte opgave at fremme organisations- og agitationsarbeidet i amtet, arbeide med og virke for den lokale partipresse i den form og utstrækning, som vedkommende organisationer maatte finde formaalstjenlig, samt være opmerksom paa det nødvendige samarbeide vedrørende amtets kommunal-politiske saker. Dette sidste vil faa større betydning efter hvert som flertallet i herredsstyrerne erobres og dermed socialistiske ordførere vælges.

Dette repræsentantskap, som vælges av de respektive kredspartiars aarsmøter og av praktiske grunde blandt kredsstyrets medlemmer, bør ikke bestaa av mere end høist 5 fra hver kreds, men skal der være adgang til, hvis saa ønskes f. eks. av økonomiske grunde, ogsaa at vælge et mindre antal for hver kreds, men herom maa da de bestaaende kredse i amtet bli enige, slik at antallet er like stort fra hvert kredsparti. Repræsentantskapet danner intet organisationsmessig led i partiet. Det rent organisationsmessige forhold med pligter, rettigheter og ansvar gaar over til kredspartierne.

Opløsningen av amtspartierne foregaar efter disses repræsentantskapers nærmere beslutning og amtspartiernes aktiva og passiva overtages av de enkelte kredspartier eller disponeres paa anden maate i henhold til derom vedtat beslutning av amtspartiet. Amtspartiernes midler kan ogsaa anvendes paa en for organisationen i fællesskap tjenlig maate f. eks. til partipressen.

Kontingenten til partiets hovedkasse skal være betalt av amtspartiet indtil den tid, da kredspartierne overtar denne, og ingen forening kan optages i kredspartiet uten at ha opfyldt sine forpligtelser til amtspartiet.

Den i paragraffens punkt 5 givne tilladelse til at anordne kredsforeninger i byer med flere valgkredse er kun at lovfæste, hvad som av praktiske grunde har tvunget sig frem uten nogen bestemmelse herom i partiets love. Der er nu i de større byer den slags kredsforeninger uten at disse danner noget organisationsmessig led i partiet, og der indtræer ingen forandring i dette forhold.

§ 4.

2. Her foreslaaes den forandring at repræsentationsretten til landsmøterne lægges over fra de enkelte foreninger og til by- og kredsorganisationerne og derved indskrænkes repræsentantantallet betydelig.

Komiteen er selvfølgelig opmærksom paa, at det er av stor interesse og betydning i flere henseender, at alle foreninger, ogsaa de med et litet medlemstal, har adgang til at sende en inden sin midte til partiets store og vigtige landsmøter, men de praktiske vanskeligheder ved møterne blir større og større efter hvert som partiets afdelinger blir flere og flere. Dette viste sig ogsaa i sterk grad ved sidste landsmøte i Kristiania, hvor det var umulig at skaffe ordentlig plads for de møtende repræsentanter.

Til belysning av hvordan repræsentationsretten i det sidste har været benyttet og hvormange repræsentanter den nuværende ordning gir adgang til, samt endelig hvordan det vil stille sig, naar repræsentationsretten lægges over til by- og kredsorganisationerne, skal man anføre følgende — alt efter de sidste forenings- og medlemsopgaver som er forhaanden:

Paa landsmøtet i Hamar 1909 møtte foruten landsstyrets medlemmer	255	repræsentanter
Derav fra Kristiania	90	—
„ det ekstraordinære landsmøte i Kr.ania 1911 møtte	413	repræsentanter
Derav fra Kristiania	146	—

I Kristiania er der nu 112 foreninger, derav 34 med over 100 medlemmer hver, som tilsammen kan sende 100 repræsentanter; de øvrige 78 foreninger har ret til 1 repræsentant hver, hvilket altsaa for Kristiania utgjør adgang for 178 repræsentanter, hvis denne ret utnyttes helt.

Hvis man videre regner, at de enkelte foreninger i samorganisationerne utenfor Kristiania utnytter sin ret, vil dette utgjøre ca. 619 repræsentanter og samorganisationernes ret til 2 hver utgjør 70, hvilket utenfor Kristiania blir ret til 689 repræsentanter. *Samlet for hele landet 867.*

I saadan utstrækning har vistnok den nugjældende ret aldrig været benyttet, og det sier sig selv, at dette i tilfælde vilde bli et altfor stort og tungvint apparat, som det ogsaa var ganske haabløst at skaffe lokale til.

Lægges repræsentationsretten over paa samorganisationerne vil det stille sig saaledes for de forskjellige alternativer:

For hver paabegyndt 500 medlemmer:				
Fra organisationer utenfor Kristiania	75	repræsentanter		
- — i —	25	—		ialt 100

For hver paabegyndt 400 medlemmer:				
Fra organisationer utenfor Kristiania	85	repræsentanter		
- — i —	32	—		ialt 117

For hver paabegyndt 300 medlemmer:

Fra organisationer utenfor Kristiania 101 repræsentanter
- — i — 42 — ialt 143

For hver paabegyndt 200 medlemmer:

Fra organisationer utenfor Kristiania 136 repræsentanter
- — i — 62 — ialt 198

Hertil kommer landsstyrets 19 medlemmer.

Komiteen finder at det av praktiske grunde er paakrævet at foreta forandringer, som begrænser antallet av landsmøtets deltagere, og den er videre av den opfatning, at det organisationsmæssig set er rigtig, at samorganisationerne, som altsaa er direkte tilsluttet partiet, har repræsentationsretten til partiets møter.

Som det fremgaar av foranstaaende vil det alternativ, som gir adgang til en repræsentant for hver 200 medlemmer gi organisationerne baade i og utenfor Kristiania en fyldig repræsentation, og landsmøtet kan ogsaa ved denne ordning komme op i over 200 deltagere med styret.

Da dette alternativ saaledes er den lempeligste overgang fra det nuværende, og alle inden organisationerne i by og land raadende interesser ogsaa herved maa forutsættes ivaretat, er komiteen blit staaende ved dette forslag og indstiller i overensstemmelse hermed.

I lovens øvrige paragraffer er der enten ingen forandringer foreslaat eller kun mindre ændringer i ordlyden.

Kristiania i januar 1912.

Ole O. Lian,
formand.

Anton Arnesen.

M. Jul. Halvorsen.

E. Reiersen.

Magnus Nilssen,
sekretær.

Forslag til forandringer i partiets love.

Formaal.

§ 1.

Uforandret.

Indtrædelse.

§ 2.

1. I partiet kan kun optages foreninger, som anerkjender partiets program og love.
2. Partiforeninger i samme by danner en stedlig samorganisation, i landdistrikterne danner foreningerne en samorganisation for den ved stortingsvalget fastsatte valgkreds.
3. Kun gennem disse samorganisationer kan enkelte foreninger optages i partiet. Naar en organisation melder sig ind i partiet erlægger den ved indmeldelsen ordinær kontingent for det kvartal, hvori indmeldelsen sker.
4. I by eller valgkreds, hvor der kun er en partiforening betragtes denne som by- (kreds-) organisation.

5. I byer, som er opdelt i flere valgkredse kan byorganisationen anordne kredsforeninger, som væsentlig faar i opdrag at udføre arbeidet ved stortingsvalgene m. v. i forbindelse med byorganisationen og efter dennes nærmere bestemmelser. Disse kredsforeninger danner intet organisationsmæssig led i partiet.
6. Kredsorganisationerne i landdistrikter som tilhører samme amt, pligter at samarbeide i alle kommunal-politiske sager vedrørende amtet, og skal i fællesskap fremme organisations- og agitationsarbeidet inden dette.

Til at ordne det nødvendige hermed dannes et repræsentantskap for amtet bestaaende av høist 5 medlemmer av hvert kredsstyre. Dette repræsentantskap, som inden sin midte vælger et styre, holder møte mindst en gang om aaret og forøvrig ellers, naar det findes paakrævet eller, naar et av kredsstyrene forlanger det. Utgifterne til disse møter og til den agitation som i henhold til plan og beslutning av repræsentantskapet iverksættes, fordeles mellem kredsorganisationerne og for agitationsutgifternes vedkommende med mulig bidrag fra partiets hovedkasse.

7. Landsstyret kan efter derom begrundet andragende gi tillatelse til en fra de ordinære by- eller kredsorganisationer avvikende organisationsform.

By- og kredsorganisationernes opgave og pligter.

§ 3.

1. Til fremme av partiets formaal erlægger hver tilsluttet organisation i kontingent 5 øre for kvindelige og 10 øre for mandlige medlemmer pr. kvartal.
- 2., 3., 4., 5., 6. og 7. uforandret.

Landsmøtet.

§ 4.

1. Uforandret.
2. Til landsmøtet har enhver tilsluttet by- eller kredsorganisation, som har opfyldt de i lovene fastsatte pligter, ret til at sende en repræsentant for hvert paabegyndt 200 medlemmer. Til grund for valget lægges det medlemsantal, som kontingent er indbetalt for i kvartalet forut for valget. Samtidig vælges det fornødne antal varamænd.
3. I byerne vælger alle til byorganisationen tilsluttede medlemmer repræsentanter og varamænd i fællesskap efter forslag fra de enkelte foreninger. Hvis det findes paakrævet kan der gives adgang til at avgi stemmer i flere lokaler eller flere dage paa samme sted. I landdistrikterne foregaar repræsentantvalget ved kredsorganisationens repræsentantmøte eller, hvis saadant ikke kan holdes, ved avstemning i de enkelte foreninger.
4. Uforandret.
5. Utgifterne ved landsmøtet betales av partikassen. Repræsentanternes diæt- og reiseutgifter betales av vedk. samorganisation.

6. og 7. uten forandring.
8. Landsmøtet vedtar selv sin forretningsorden og dagsorden, som skal inneholde:
 - a. Fuldmagtskomiteens innstilling.
 - b. Valg av møtets funksjonærer og komiteer.
 - c. Styrets årsberetninger.
 - d. Partiets og hovedorganets regnskaper.
 - e, f, g uforandret.

Landsstyret.

§ 5.

1. Landsstyret vaaker over, at partiets virksomhet ledes i overensstemmelse med disse love og landsmøtets beslutninger.
2. og 3 uforandret.
4. Det samlede landsstyre holder møte saa ofte centralstyret finder det nødvendig eller naar mindst halvparten av de øvrige representanter forlanger det. I disse møter refereres centralstyrets forhandlingsprotokol.
5. og 6. uforandret.

Centralstyret.

§ 6.

1. Centralstyret har ledelsen av partiets anliggender, det har at paase o. s. v. som før.
2. Uforandret.

Sekretæren.

§ 7.

1. Uforandret.
2. Uforandret, med undtagelse av, at „ansættes“ i sidste sætning forandres til „vælger“, og at der gives følgende tillæg: Landsstyret foretar ogsaa nyt valg i tilfælde sekretæren av andre grunde forlater sin stilling.
3. 4 og 5 uforandret.

Revisorerne.

§ 8.

Uforandret.

Almindelige bestemmelser.

§ 9.

- 1., 2., 3., 4., 5. uforandret.
6. Forandres „desuagtet“ i første linje til „allikevel“.
7. (2det led.) I alle kommuner skal da de lokale organisationers styre o. s. v. som før.
8. Forandres „antages“ i første linje til „godkjendes“.

§ 10.

Uforandret.

Indkomne lovforslag.

§ 2.

Punkt 1. Følgende tillæg foreslaaes:

— „samt fagforeninger, der staaar tilsluttet sit fagforbund eller direkte til landsorganisationen.“

(*Bygningssnekkernes fagforening, Kristiania.*)

Punkt 3. Ordene „utenfor Kristiania“ foreslaaes strøket.

(*Tømrrernes fagforening, Kristiania.*)

Punkt 5 utgaar i den nuværende form og isteden foreslaaes:

„Fagforeninger kan ikke staa tilsluttet nogen av partiets avdelinger uten at være tilmeldt et fagforbund.“

(*Tømrrernes fagforening, Kristiania.*)

Motiver:

Foreningen finder, at fagforeninger, der staaar utenfor en samorganisation, ikke har paatat sig de byrder, der paahviler dem som socialdemokrat og fagforeningsmedlem, idet det har hændt og muligens ogsaa kommer til at hælde, at saadanne løse foreninger let har for at understøtte kapitalisterne og ikke de kjæmpende arbeidere under konflikter, likesom de har unddrat sig at yde de fornødne midler, der paahviler dem til løsning av en konflikt. Mottoet hertil er, at saadanne gule foreninger bør utelukkes, idet de ikke er besjælet av den aand og tanke, der paahviler en socialdemokrat.

Fra Smaalenenes amts arbeiderparti:

For sikkerhets skyld skal jeg herved meddele, at amtspartiet fastholder sit ifjor indsendte forslag om amtsorganisationernes opløsning og anmoder det behandlet paa indeværende aars landsmøte.

Bjørn Evje.

§ 4.

Punkt 3. By- eller amtsorganisation vælger en repræsentant for hvert paa-begyndt 200 medlemmer.

(*Sandefjord og Sandeherreds arbeiderparti.*)

Lovens § 4 p. 2 forandres saaledes, at ret til at vælge repræsentanter til partiets landsmøter lægges hos samorganisationerne (by- eller amts-kreds-organisationer) efter nærmere av landsmøtet fastsat skala.

Med den raske vekst partiet har hat i de senere aar, anser man de nugjældende bestemmelser for valg av repræsentanter forældede.

Da det kan være vanskelig for en partiavdeling at træffe de for avdelingerne passende tal, skal man overlade centralstyret og landsmøtet dette, i tilfælde landsmøtet skulde erklære sig enig med os i sakens princip.

(*Bergens arbeiderparti.*)

Amtsarbeiderpartierne opløses for dannelsen av kredspartier tilsluttet partiet.

Foldalens grubearbeiderforening.

(*Hedemarkens amts arbeiderparti.*)

Den nuværende organisationsform med amtsorganisationer maa for flere distrikters vedkommende ansees for uhensigtsmæssig, og man maa derfor anbefale, at man gaar over til kredsorganisationer. Dog bør der være anledning til paa de steder, hvor dette kan ansees heldig, at kredserne slutter sig sammen i amtsorganisationer med et fælles amtsstyre.

Molde og Aalesunds arbeiderpartier.

Punkt 5. Reiseutgifterne til repræsentanterne utredes av partikassen (hovedkassen). Diætpengene, som foreslaaes til kr. 8.00 pr. dag, utredes av det stedlige parti.

(Sandefjord og Sandeherreds arbeiderparti.)

§ 7.

Punkt 3. „Sekretæren kan ikke ha andet lønnet hverv.“

(Sandefjord og Sandeherreds arbeiderparti.)

Centralstyrets uttalelse:

Foruten et par mindre ændringer i komiteens indstilling foreslaar centralstyret at § 4 p. 3 utgaar, og at der i samme paragraf p. 2 gis et tillæg, hvorefter det helt overlates til by- og kredsorganisationerne at bestemme fremgangsmaaten ved valg av repræsentanter til landsmøtet m. v.

Av praktiske grunde hitsættes lovens samtlige paragrafer i sin helhet med de av komiteen og centralstyret foreslaaede ændringer. De foreslaaede forandringer er med *kursiv* skrift.

Love for Det norske arbeiderparti.

Formaal.

§ 1.

Formaalet er at samle til et enigt parti alle organisationer i Norge, som vil arbeide for de socialdemokratiske princippers virkeliggjørelse. Dette angives nærmere av det av landsmøtet vedtagne program.

Indtrædelse.

§ 2.

1. *I partiet kan kun optages foreninger, som i beslutnings form anerkjender partiets program og love.*
2. *Partiforeninger i samme by danner en stedlig samorganisation, i landdistrikterne danner foreningerne en samorganisation for den ved stortingsvalget fastsatte valgkreds.*
3. *Kun gennem disse samorganisationer kan enkelte foreninger optages i partiet. Naar en organisation melder sig ind i partiet erlægger den ved indmeldelsen ordinær kontingent for det kvartal, hvori indmeldelsen sker.*
4. *I by eller valgkreds, hvor der kun er en partiforening betragtes denne som by- (kreds-) organisation.*
5. *I byer, som er opdelt i flere valgkredse kan byorganisationen an-*

ordne kredsforeninger, som væsentlig faar i opdrag at udføre arbeidet ved stortingsvalgene m. v. i forbindelse med byorganisationen og efter dennes nærmere bestemmelser. Disse kredsforeninger danner intet organisationsmæssig led i partiet.

6. Kredsorganisationerne i landdistrikter som tilhører samme amt, pligter at samarbejde i alle kommunal-politiske sager vedrørende amtet, og skal i fællesskap fremme organisations- og agitationsarbeidet inden dette.

Til at ordne det nødvendige hermed dannes et repræsentantskap for amtet bestaaende av høist 5 medlemmer av hvert kredsstyre. Dette repræsentantskap, som inden sin midte vælger et styre, holder møte mindst en gang om aaret og forøvrig ellers, naar det findes paakrævet eller, naar et av kredsstyrene forlanger det. Utgifterne til disse møter og til den agitation som i henhold til plan og beslutning av repræsentantskapet iverksættes, fordeles mellem kredsorganisationerne og for agitationsutgifternes vedkommende med mulig bidrag fra partiets hovedkasse.

7. Landsstyret kan efter derom begrundet andragende gi tillatelse til en fra de ordinære by- eller kredsorganisationer avvikende organisationsform.

By- og kredsorganisationernes opgave og pligter.

§ 3.

1. Til fremme av partiets formaal erlægger hver tilsluttet organisation i kontingent 5 øre for kvindelige og 10 øre for mandlige medlemmer pr. kvartal.
2. Kontingenten indsendes til partikassen i efterskud senest den 15. i maanederne februar, mai, august og november, og erlægges efter organisationens medlemsantal den sidste dag i hvert kvartal.
3. Samtidig med kontingenten indsender samorganisationens styre en rapport over medlemsantallet m. v. i overensstemmelse med et av centralstyret utsendt skema.
4. By- eller kredsorganisationens styre er forøvrig pligtig til enhver tid at gi landsstyret alle de oplysninger, som dette gjør krav paa til bruk for sin virksomhet. Heri indbefattet opgave over deltagelse i stortings- og kommunevalgene, hvilke repræsentanter der er valgt i offentlige institutioner o. s. v.
5. Organisationer, der ikke til den lovmæssige tid indsender kvartalsrapport og kontingent, taper sine rettigheter i partiet. Ved restansernes indbetaling erholdes rettighetene paany.
6. By- eller kredsorganisationer skal ledsage andragende til landsstyret om agitatorer eller bidrag til agitation i sit distrikt med forslag til plan for samme.
7. Organisationerne bør ogsaa igangssette agitation i tilgrænsende byer eller distrikter, hvor ingen partiorganisation findes, og kan der til dette formaal efter en for landsstyret fremsat og av dette godkjendt plan erholdes tilskud av partikassen.

Landsmøtet.

§ 4.

1. Landsmøtet, som i alle partiets anliggender er den høieste myndighet, avholdes ordinært hvert tredje aar, i de aar stortingsvalgene foregaar. Ekstraordinært landsmøte kan avholdes, naar landsstyret finder det paakrævet.
2. Til landsmøtet har enhver tilsluttet *by- eller kredsorganisation*, som har opfyldt de i lovene fastsatte pligter, ret til at sende en repræsentant for hvert paabegyndt 200 medlemmer. Til grund for valget lægges det medlemsantal, som kontingent er indbetalt for i kvartalet forut for valget. Samtidig vælges det fornødne antal varamænd. Valget foregaar og repræsentationsutgifterne skaffes tilveie paa den maate som *by- eller kredsorganisationerne* finder mest praktisk og formaalstjenlig.
3. Repræsentanternes fuldmagter, som utfærdiges av vedkommende styre og indsendes til partiets sekretær senest inden 8 dage før landsmøtets aapning, skal være gjennomgaat av en av centralstyret opnævnt komité inden landsmøtet træder sammen.
4. Utgifterne ved landsmøtet betales av partikassen. Repræsentanternes diæt og reiseutgifter utredes av vedkommende *by- eller kredsorganisationer*. (Se § 4 p. 2).
5. Landsstyrets medlemmer bør, selv om de ikke er valgte repræsentanter, delta i landsmøtet. Diæt og reisegodtgjørelse for disse utredes av partikassen. De har tale- og forslagsret i alle spørmaal, likeledes har de stemmeret i alle saker, undtagen ved godkjendelse av beretning og regnskap.
6. Landsmøtet bekjendtgjøres senest 4 maaneder før dets sammentræden. Forslag, som ønskes behandlet paa møtet, skal indsendes gjennom samorganisationens styre til partiets sekretær senest 12 uker før møtet. Forslag, der ikke opnaar flertal i partiforeningen, kan ogsaa indsendes; likeledes har landsstyret forslagsret. De indkomne forslag omsendes til organisationerne senest 6 uker før landsmøtet.
7. Landsmøtet vedtar selv sin forretningsorden og dagsorden, som skal indeholde:
 - a. Fuldmagtskomiteens indstilling,
 - b. valg av møtets funktionærer og komiteer,
 - c. styrets aarsberetning,
 - d. partiets og *hovedorganets* regnskaper,
 - e. behandling av de indkomne forslag,
 - f. valg av partiets funktionærer; landsstyre med suppleanter og revisorer med suppleanter,
 - g. fastsættelse av sted for næste landsmøte.

Landsstyret.

§ 5.

1. *Landsstyret vaaker over, at partiets virksomhet* ledes i overensstemmelse med disse love og landsmøtets beslutninger.
2. Landsstyret bestaar av indtil 19 medlemmer, hvorav 9 skal være

bosat i Kristiania. De øvrige vælges blandt partimedlemmer fra de forskjellige landsdele efter landsmøtets nærmere beslutning.

For landsstyret vælges 5 suppleanter bosatte utenfor Kristiania.

De i Kristiania værende medlemmer av styret er: Formanden, næstformanden, sekretæren, hovedorganets redaktør samt 4 repræsentanter. Desuten tiltrædes landsstyret av 1 av Arbeidernes fagl. landsorganisation valgt repræsentant, likesom landsstyret vælger 1 inden sin midte, som tiltræder den fagl. landsorganisations sekretariat.

Formand, næstformand, redaktør og sekretær vælges ved særskilt valg med absolut flertal.

3. Samtlige de i Kristiania værende medlemmer av styret danner centralstyret.

Til indkaldelse ved mulig forfald blandt centralstyret vælges 5 suppleanter fra Kristiania.

4. Det samlede landsstyre holder møte saa ofte centralstyret finder det nødvendig, eller naar mindst halvparten av de øvrige repræsentanter forlanger det. *I disse møter refereres centralstyrets forhandlingsprotokol.*
5. I de aar, landsmøtet ikke holdes, har landsstyret at foreta det fornødne med hensyn til vedtagelse av budgetter m. v.
6. Utgifter ved landsstyrets møter bæres av partikassen.

Centralstyret.

§ 6.

1. *Centralstyret har ledelsen av partiets anliggender; det har at paase, at alle landsmøtets og landsstyrets beslutninger blir utført. Det avgjør alle administrationsspørsmål. Vigtigere politiske og taktiske spørsmål samt større bevilgningssaker til agitation m. v. forelægges landsstyret enten ved indkaldelse av møte eller ved skriftlig avstemning.*

Opstaar der spørsmål, hvor tiden ikke tillater denne fremgangsmaate, fatter centralstyret beslutning med ansvar for det hele landsstyre.

2. Centralstyret skal endvidere veilede samorganisationerne i politiske og agitatoriske spørsmål, samt paase lovenes overholdelse.

Sekretæren.

§ 7.

1. For partiets sekretær gjælder 3 maaneders gjensidig opsigelse; han utfører det daglige arbeide i overensstemmelse med centralstyrets beslutninger, fører partiets regnskaper og korrespondanse og besørger forøvrigt alt arbeide ved partiets kontor.
2. Hvis sekretæren misbruker de ham betroede midler eller viser grov forsømmelse i sin stilling, kan centralstyret straks avskedige ham; dette meddeles da landsstyret, som *vælger* en anden. *Landsstyret foretar ogsaa nyt valg i tilfælde sekretæren av andre grunde forlater sin stilling.*
3. Sekretæren kan ikke uten centralstyrets samtykke paata sig andre

lønnede hverv, som maatte formodes at hemme hans arbeide i partiets tjeneste.

4. Regnskaperne avsluttes ved utgangen av hvert kalenderaar.
5. Opstaar der spørmaal om lønnet hjælp for sekretæren, ansættes saadan av centralstyret efter indstilling av sekretæren.

Sekretæren har det hele ansvar for hovedkontorets forsvarlige funktion, samt har at stille saadan garanti, som centralstyret forlanger.

Revisorerne.

§ 8.

Landsmøtet vælger 2 i Kristiania bosatte revisorer med et like antal suppleanter.

Revisorerne gjennomgaar partiets regnskaper mindst engang hvert kvartal.

Almindelige bestemmelser.

§ 9.

1. Ingen vælges eller opstilles som partiets kandidat til noget offentlig tillidshverv, medmindre vedkommende er medlem av en partiet tilhørende faglig eller politisk organisation. Hvis nogen, som indehar offentlig tillidshverv, uttræder som medlem av partiorganisationen eller gjør brud paa organisationens principper, har vedkommende derved nedlagt sit mandat som partiets repræsentant.
2. Et partimedlem, som er utvotert av sin egen partiavdeling, kan ikke optages i nogen anden partiforening uten samtykke av vedkommende samorganisations styre.
3. Partiets stortingsrepræsentanter skal sammen med centralstyret avholde møter saa ofte det av centralstyret maatte findes paakrævet eller naar nogen av stortingsgruppen anmoder derom, til planlægelse av taktik og behandling av forslag, der foreligger til behandling i stortinget. Det er centralstyrets pligt at anordne disse gruppemøter, hvortil indvarsling sker av partiets sekretær.
4. I disse møter skal saavel centralstyrets medlemmer som stortingsrepræsentanterne avgi stemme, men hver inden sin gruppe særskilt. Kan der ikke opnaaes flertal for beslutningen saavel inden centralstyrets som inden stortingsrepræsentanternes gruppe, foretages fællesvotering av begge grupper, og bindende beslutning kan da fattes med almindelig flertal.
5. En saaledes vedtat beslutning skal være bindende for samtlige repræsentanter saavelsom for centralstyret, og bestemmende for partipressens politik.
6. Hvis nogen av partiets repræsentanter *allikevel* ikke vil bøie sig for en saaledes vedtat beslutning, kan saken paany forlanges optat til behandling og avgjørelse. Og skulde fremdeles nogen repræsentant optræde i strid med det derved endelig vedtagne, kan centralstyret utelukke vedkommende fra partiets parlamentariske overlæggninger indtil først avholdende landsstyremøte, der har endelig at uttale sig om saken.
7. Hvad der er foreskrevet ovenfor i denne paragraf punkterne 1, 2,

3 og 4 skal ogsaa gjøres gjældende overfor partiets tillidsmænd inden kommunestyrene, naar det gjælder saker, der vedrører kommunen (kommunerne) og andre offentlige institutioner.

I alle kommuner skal da de lokale organisationers styre træde istedetfor centralstyret, og den centralstyret i Kristiania tillagte myndighet og pligt skal paa samme maate utøves av de her nævnte lokalorganisationers styre i de ovenfor omhandlede anliggender.

8. Aviser, som skal være partiets organer, skal *godkjendes* som saadanne av landsstyret (landsmøtet). Ingen nye aviser, der skal regnes som partiorganer, kan igangsættes uten landsstyrets (landsmøtets) samtykke.

§ 10.

Forandringer av disse love kan kun ske paa et landsmøte med almindelig flertal.

Dagsordenens punkt 7. Alkoholspørsmålet.

Paa valgprogrammet 1912 opføres:

„Forbud mot indførsel, tilvirkning og salg av berusende drikke.“

Skiens arbeiderparti.

„Landsforbud ophøies til programpost“.

Foldalens grubearbeiderforening.
(Hedemarkens amts arbeiderparti).

Fra Kristiansands arbeiderparti.

Det norske arbeiderparti ser i bekjæmpelsen av drikkeondet en avgjørende betingelse for arbeiderklassens reisning. Partiet kræver derfor:

„Alle spirituøse drikke — undtagen til medicinsk og teknisk bruk — avskaffes ved forbudslov“.

Loge „Oscar Nissen“ (ved en nedsat komite).

Fra Drammens arbeiderparti.

Til punkt 8 paa kommuneprogrammet:

„Bekjæmpelse av drikkeondet ved innskærnkning i rettigheternes antal med sigte paa lokalt forbud. Ingen klubrettigheter og dispensationer“.

Loge „Enighet“ av Verdandi.

Til punkt 11 paa stortingsprogrammet:

Bekjæmpelse av drikke trafikken ved et lovgivningsarbeide, som leder frem til statsforbud. Herunder:

a) Ophævelse av rusdriklovens § 7.

b) Malttoldens ophævelse. Beskatning av ølet efter alkoholstyrken.

c) Alt salg av rusdrik, saavel i by- som landkommuner gjort avhengig av kommunal bevilgning.

- d) Statens indtægter av brændevinssamlagene anvendes til indløsning av livsvarige rettigheter.
- e) Rusdriklovens § 39 gis en saadan form, at bystyrerne faar adgang til at forhøie avgiften for smaasalg av vin til 1000 kroner.

Loge „Enighet“ av Verdandi.

Rusdrikannonser indtas ikke i partiets aviser eller brochurer efter 1. januar 1913.

Foldalens grubearbejderforening.

(Dette spørmaal er behandlet under p. 9 paa dagsordenen.

Centralstyret.)

Centralstyrets uttalelse.

Partiets stilling til alkoholspørmaalet og forbudssaken har været behandlet paa alle sidste aars landsmøter.

Landsmøtet 1909 debatterte indgaaende om forbudssaken skulde føres op paa partiets programmer, men dette blev ikke vedtat. Derimot vedtoges følgende uttalelse i tilknytning til program for stortingsvalgene:

„Utredning av alkoholspørmaalet, specielt med hensyn til statsforbud ved lov ved en dertil nedsat kommission og forbud i tilfælde avgjort ved folkeavstemning“.

En saadan kommission er senere nedsat av regjering og storting, hvor ogsaa en socialdemokratisk avholdsmand har sæte, nemlig *Egede-Nissen*. Denne kommission har derefter gaat igang med sit arbeide, og efter hvad der er blit oplyst kan dens indstilling ventes fremlagt aaret 1913. Det almene folk og dets repræsentanter faar da anledning til at ta standpunkt til kommissionens arbeide og forslag.

Alkoholspørmaalet og forbudssaken vil saaledes ved den tid foreligge i utredet stand og vil selvfølgelig da komme sterkt frem som aktuel og praktisk sak ved senere valg. Det er derfor ganske forklarlig, at selv mange av forbudssakens forkjæmpere mener, at der nu bør indtages en avventende holdning, da saken ikke praktisk foreligger ved dette aars valg.

Det ekstraordinære landsmøte 1911 behandlet ogsaa forbudssaken i forbindelse med forandringer i partiets principielle program. Resultatet herav blev at der vedtoges følgende uttalelse:

„Landsmøtet ser i bekjæmpelsen av drikkeondet en avgjørende betingelse for arbeiderklassens reising og uttaler:

- a) at partiets foreninger og presseorganer snarest maa søke at avbryte enhver forbindelse med alkoholkapitalen,
- b) at partiet maa arbeide energisk for størst mulig indskrænkning av alkoholhandelen med landsforbud som endelig maal“.

I henhold til hvad der saaledes er passert er centralstyret av den opfatning at dette spørmaals videre behandling bør utstaa indtil alkoholkommissionens utredning og forslag foreligger.

(Denne uttalelse er vedtat i centralstyret med 6 mot 3 st.

Minoriteten foreslaar at punkt 9 paa valgprogrammet faar følgende form:

Bekjæmpelse av drikketrafiken ved et lovgivningsarbeide, som leder frem til statsforbud.

- a. Ophævelse av rusdriklovens § 7.
- b. Malttoldens ophævelse. Beskatning av øllet efter alkoholstyrken.
- c. Alt salg av rusdrik saavel i by- som landkommuner gjort avhengig av kommunal bevilgning.
- d. Rusdriklovens § 39 gives saadan form, at bystyrene faar adgang til at forhøje avgifterne for smaasalg av vin til 1000 kroner.
- e. Adgang til at anvende statens indtægter av brændevinssamlagenes overskud til indløsning av livsvarige rettigheter).

Dagsordenens punkt 8. Stortingsvalgene.

a. *Program.*

Fra Bratsberg amts arbeiderparti.

Følgende foreslaaes optat paa partiets program ved stortingsvalgene 1912:

„Vore jagt- og fiskelove optages til revisjon, saaledes at adgangen til at drive jagt og fiske kan komme til at staa aapen for alle og ikke som nu bare bli en sport, der er helliget den enkelte, som er eier av skoge og fiskevand“.

Øvre Solums arbeiderparti.

„Revision av loven om jagt og ferskvandsfiskeri, saa denne blir mere i overensstemmelse med den almindelige folkeopinion“.

Skien's arbeiderparti.

Østtelemarkens kredsorganisations aarsmøte henstiller til landsmøtet at opta et effektivt arbeide for demokratisering av de nuværende jagt- og fiskerilove

Fra Molde og Aalesunds arbeiderpartier.

Paa valgprogrammet 1912 opføres:

„For at komme bort fra den nuværende uøkonomiske og meningsløse konkurranse mellem dampskibsselskaperne, foreslaar vi at amterne overtar lokaltrafikken og staten kyststruterne“.

Motiver:

Dette er en meget viktig post, som har praktisk betydning for hele vort land. Produksjonsmidlernes og kommunikationernes sosialisering er jo maalet for al socialistisk politik, og ved dampskibsselskapernes overgang til det offentlige vil man kunne faa indført baade en bedre økonomi og en mere tidsmessig ruteordning. Man vilde da kunne opnaa, at de gode ruter bar de daarlige, indtil disse ogsaa kunde bli oparbeidet. Likesaa vilde en ordning som foran anført virke til stor betryggelse og forbedring av de menneskers levekaar, som tjenstgjør ombord og hvis lønnings- og arbeidsvilkaar er de slettet mulige.

Fra Uranienborg kvindeforening, Kristiania.

„De nuværende stemmeretsregler maa søkes forandret derhen, at enker med uforsørgede barn ikke maa tape sin stemmeret derved at samfundet bidrar noget til de faderløses forsørgelse“.

Motiver:

Mange hustruer blir ved mandens død ofte sittende igjen med en stor barneflokk. Det er da i høi grad uretfærdig at den eneste utvei vort samfund som regel kan byde disse medborgere, er den tunge gang til fattigvæsenet. Og dobbelt uretfærdig er det, at den lille understøttelse, som mottages, skal bevirke, at deres stemmeret suspenderes.

Stemmeretsposten i stortingsprogrammet:

„Almindelig stemmeret for mænd og kvinder over 21 aar“.

Ungdomslagene „*Fremover*“, *Oslo soc.-dem. ungdomslag*
og *Sagene soc.-dem. lag, Kristiania.*

Fra Stavanger arbeiderparti.

Idet man forutsætter, at stortingsprogrammets p. 7 „Almindelig folkepension og sykepleien ført over i beskatningen“ bibeholdes, foreslaaes at spørsmålet „almindelig folkepension“ utredes, og at der her til vælges en komité av landsmøtet. *Loge Frisind av Verdandi.*

Centralstyrets uttalelse:

Idet man henviser til det fremlagte forslag til valgprogram, skal man til de her refererte indkomne forslag bemerke:

Spørsmålet om forandringer i *jagtloven* har tidligere været oppe til behandling paa partiets landsmøte, og der blev i 1906 opsat som programpost: *Jagtlovens ophævelse.*

Nu har saken senest været behandlet av „jordkomiteen“, som i sit forslag punkt q tar bestemt sigte paa at erhverve jagt- og fiskeret-tigheterne tilbake for det almene folk gjennom kommunerne, og dette er ogsaa tat hensyn til i forslag til valgprogram.

*

Det fra Molde og Aalesund indkomne forslag om det offentliges overtagelse av dampskibstrafikken har fundet sit uttrykk i det principielle program om „*arbeids- og samferdselsmidlernes overgang til fælleseie.*“

Det vil imidlertid ha sin store betydning, at der blir gjort sterkere opmerksom paa denne sak ved en bestemt form paa valgprogrammet, da spørsmålet utvilsomt er av stor aktuell og politisk interesse. Der er derfor tat hensyn hertil i det formulerte programforslag.

*

Uranienborg kvindeforenings forslag kan ikke anbefales, da det maa ansees som en indskrænkning av det principielle programs punkt 2, hvor det heter: „*Fattigunderstøttelse skal ikke være suspensionsgrund.*“

De 3 ungdomslags forslag om 21 aar for stemmeretsgrænsen findes ogsaa i det principielle programs punkt 2, og der er av partiets stortingsgruppe fremsat forslag herom.

Centralstyret har derfor ogsaa ment, at dette bør formes i valgprogrammet.

Forslag til program ved stortingsvalgene.

Ved alle valg anerkjender Det norske arbeiderparti kun kandidater, som stiller sig paa partiets hele principielle program.

Som nærmest liggende opgaver for lovgivningsmagten og derfor opgaver, som bør indta en fremragende plads i agitationen ved forestaaende stortingsvalg, skal landsmøtet peke paa:

1. Almindelig stemmeret i stat og kommune for kvinder og mænd over 21 aar. Bostedsbaandets ophævelse. Folkeavstemning i vigtigere lovsaker. Valgdagen skal være fridag.
2. Folkeskolen utviklet til en fælles barneskole for alle samfundets barn. Frie ungdoms-, fag- og middelskoler, bygget paa øverste folkeskoleklasse.

Læsetiden forhøies og landsskolens bringes i høide med byskolens.

Skolestyret vælges direkte av kommunens stemmeberettigede.

Skolevæsenet henlægges under eget departement.

3. Omlægning av toldskatterne til indtægts-, formues- og arveskat, og disse gjort gradvis stigende. Selvangivelse indføres.
4. Effektive botemidler mot arbeidsløshet. 8 timers arbeidsdag og foreningsretten beskyttet.
5. Almindelig folkepension. Sykepleien ført over i beskatningen. Ved forandringer i sykeforsikringsloven kræves lettet adgang særlig for kommunerne til at ansætte læger og jordmødre paa fast løn og til at yde fri kur og pleie paa sykehus.
6. Militarismens avskaffelse. Oprettelse av internasjonale nøytralitets- og voldgiftsavtaler.
7. a. Ret for kommunerne til at erhverve jord ved tvungen avstaaelse. Denne ret bør særlig omfatte: 1) eiendomme, som eies av utenbygdsboende og selskaper, og 2) eiendomme, som gjennom længere tid har været drevet saa slet, at samfundet ikke er tjent med det.
Adgang til arvefæste, kooperativ og kommunal drift.
- b. Utvidelse av arbeiderbruk- og boligbanken til at omfatte laan til avbetaling av gjæld paa smaabruk. Forhøielse av laanegrænsen. Billige opdyrkningslaan.
- c. Fremme av jordbrukets Kooperation. Tilstrækkelig beskyttelse av jordbrukeren mot private kreditorer. Skog maa ikke skilles fra jordbruket i saa stor utstrækning, at dette ikke kan oppretholdes.
- d. Forandringer i lovene om jagt og fiske med rettigheter ogsaa for det almene folk.

8. Staten bør støtte og ved lov fremelske kooperative foretagender og kommunale handels- og haandverksbedrifter.
9. a. Ophævelse av rusdriklovens § 7.
b. Malttoldens ophævelse. Beskatning av øllet efter alkoholstyrken.
c. Alt salg av rusdrik saavel i by- som landkommuner gjort afhængig av kommunal bevilgning.
d. Rusdriklovens § 39 gives saadan form, at bystyrene faar adgang til at forhøie avgifterne for smaasalg av vin til 1000 kr.

Henstilling til stortingsfraksjonen:

„Det henstilles til arbeiderpartiets stortingsfraksjon at arbeide for statskirkens avskaffelse.“

Motiver:

Indtil 1901 hadde Det norske arbeiderparti paa sit program en post saalydende: „Alle bidrag av offentlige midler til kirkelige og religiøse formaal ophører. De kirkelige samfund blir at betrakte som private foreninger.“ Den blev sloifet paa landsmøtet i Kristiania og paa slike præmisser, at partiet nu maa siges at hylde statskirken. Dette forhold bør ikke vedvare. Det er ikke meningen at skyte kirkespørsmålet i forgrunden under forestaaende valgkamp, men da det skal behandles i stortinget muligens allerede i indeværende session, er det nødvendig at landsmøtet vedtar en uttalelse, som forpligter dets repræsentanter til at indta et standpunkt, som er i overensstemmelse med socialistiske principper. Det er saa meget mere nødvendig at en slik uttalelse blir vedtat som det er bekjendt, at indflydelsesrike medlemmer inden den socialistiske stortingsfraksjon er tilhængere av statskirken.

Ungdomslagene „*Fremover*“, Oslo soc.dem. lag
og *Sagenes* soc.dem. lag, Kristiania.

Centralstyret kan ikke tilraade at denne henstilling til partiets stortingsgruppe vedtages.

Naar det nævnte punkt blev strøket av programmet i 1901, saa betyr dette at spørsmålet ikke betraktes som nogen partisak.

Ved senere landsmøter, hvor saken har været fremme er det tydelig fremgaat av debatterne, at der fremdeles hersker forskjellige meninger paa dette omraade, og partiet bør heller ikke søke at tvinge sine medlemmer i en sak som denne.

Til

arbeiderpartiets landsmøte 1911.

Paa aarsmøte i S. Hedemarkens kredsarbeiderforening den 5. mai 1910 vedtokes efter endel debat enstemmig nedenstaaende uttalelse:

„Arbeiderforeningerne i Søndre Hedemarken samlet til aarsmøte 5. mai 1910 uttaler ønskeligheten av en bedre forstaaelse mellem de to her i landet eksisterende arbeiderorganisationer. Dette antas for

tiden neppe kan ske paa nogen anden maate end at det parti, der er i minoritet ved eventuelt omvalg, trækker sin kandidat tilbake.“

Uttalelsen blev oversendt et større møte av demokratiske arbeidere — paa Hamar 11. og 12. juni 1910 — fra hele amtet, og der vedtat mot 1 st. Og besluttedes oversendt begge arbeiderorganisationers landsmøte.

Mars 1911.

For S. Hedemarkens kredsarb.forening,

J. Englaugsmoen,
f. t. formand.

Til
styret for Det norske arbeiderparti.

Frisindet kvindesaksforening, Fredrikstad, har i møte den 23. januar 1912 enstemmig besluttet at rette en ærbødig henstilling til Det norske arbeiderparti om at opta paa sit program arbeide for *lovregler, der tar sigte paa at fjerne de misbruk, som forekommer i hjemmeindustrien.*

Vor forening staar tilsluttet „Norsk forening for socialt arbeide“ som led og har deltatt i dens undersøkelse av hjemmearbeiderskernes kaar baade ved utfyllning av skemaer og ved deltagelse i hjemmeindustriutstillingen i Kristiania 1911.

Vi slutter os fuldt og helt til den adresse som „Norsk forening for socialt arbeide“ under 4. juli 1911 har oversendt storting og regjering.

Frisindet kvindesaksforening har i likhet med „N. f. f. soc. arb.“ medlemmer tilhørende baade venstre og arbeiderpartiet.

Det stedlige styre her er mundtlig gjort bekjendt med nærværende henstilling. Denne er ogsaa sendt landsvenstreforeningens styre.

For frisindet kvindesaksforening

ærbødigst

Tora Larssen,
formand.

8 b. Taktik ved stortingsvalgene.

Centralstyret finder ingen grund til at foreslaa nogen forandring i den av landsmøtet 1909 vedtagne beslutning og anbefaler derfor denne uforandret til vedtagelse for aarets valg i følgende form:

Da det er av den største betydning ved stortingsvalget at bringe paa det rene partiets styrke og antallet av socialdemokratiske vælgere, maa kandidater opstilles i samtlige valgkredse, hvor partiet har avdeling.

Valgallianse med andre partier eller mænd utenfor arbeiderpartiet skal ikke direkte eller ved stiltiende overenskomst finde sted hverken ved første avstemning eller ved omvalgene.

Nomination av partiets stortingskandidater foretages av de i kredsens boende partimedlemmer under ledelse av den stedlige samorganisations styre, der har at iagttatt, at resultatet er uttryk for det overveiende antal av kredsens partimedlemmer.

Fremkommer der fra medlemmer i kredsen oplysninger om forhold vedrørende kandidaterne eller uregelmæssigheder ved avstemningen, der paakræver fornyet avstemning, har samorganisationens styre ret til at foranstalte fornyet nomination.

I kredse, hvor forholdene umuliggjør partimedlemmernes direkte deltagelse i nominationen, kan denne foretages av partiforeningernes valgte repræsentanter for kredsen eller amtet.

Kun de paa denne maate nominerte er socialdemokratiets valgkandidater.

Dagsordenens punkt 9. Pressesaker.

Paa landsmøtet i Hamar 1909 forelaa til behandling forslag til forandring i „Social-Demokraten“s statuter om at „redaktøren ansætter de nødvendige medarbeidere ved bladet“.

Denne sak var behandlet av „Den socialdemokratiske presseforening“, som ønsket den utsat for at faa den nærmere utredet. Dette var ogsaa landsstyret gaat med paa. I henhold hertil vedtok landsmøtet enstemmig, at „saken skulde utsættes og at der skulde nedsættes en komite, som til næste landsmøte skal utrede spørsmålet om alle partiblades overtagelse av partiet.“

Videre uttaltes, at lønningerne burde reguleres, at alle redaktører og medarbeidere ansættes og at nye medarbeidere bør ha en prøvetid, før fast ansættelse finder sted.

Et forslag fra Rustvangens grubearbejderforening om opprettelse av et pressefond besluttet oversendt pressekomiteen.

Et av Kristianssunds arbeiderparti reist spørsmål om, hvad der bør gjøres for at faa rusdrikannoncerne fjernet fra arbeiderpartiets presse, blev efter forslag av dirigenten besluttet oversendt pressekomiteen.

Til medlemmer av komiteen, som det overlotes til valgkomiteen at opnævne, valgtes: Gunstein Andersson, C. Jeppesen, Chr. H. Knudsen, Ole O. Lian og M. Puntervold.

1. De spørsmål, som denne komite fik til behandling, er i det væsentlige av økonomisk art. Man var derfor enig om, at inden komiteen med nytte kunde gaa til realitetsbehandling, maatte der tilveieskaffes det nødvendige materiale til bedømmelse av sakernes økonomiske rækkevidde. Dette er ogsaa søkt tilveiebragt ved utsendelse av skemaer til partiavdelingerne for at faa besvart en række spørsmål vedkommende partiets presse m. v.

Det fremgaar av de indkomne besvarelser, at der kræves en ganske betydelig kapital for at kunne gjennomføre de ovenfor refererte forslag vedkommende partiblades overtagelse av partiet.

Om partiet skulde overta samtlige partiblade, kunde dette neppe ske paa anden maate end at partiet maatte overta dem med aktiva og passiva, saaledes at partiet blev ansvarlig ogsaa for den paa hvert

enkelt partiorgan mulig hvilende gjæld. Endvidere har flere av vore partiorganer eget trykkeri, og ogsaa paa disse hviler der gjæld, som vel ogsaa partiet maatte overtage. Det viser sig da, skjønt de indkomne besvarelser er meget ufuldkomne, at man maa gaa ut fra, at partiet vilde komme til at overtage en samlet gjæld paa omkring kr. 155,000.00, fordelt med kr. 65,000.00 paa trykkerierne og kr. 90,000.00 paa partiorganerne. Den samlede aarlige indtægt kan anslaaes til omkring kr. 365,000 og den samlede aarlige utgift til kr. 345,000.00. Heri er „Social-Demokraten“ ikke medregnet. Opgaverne er for 1910. Naar „Social-Demokraten“ holdes utenfor, er der 3 blade, som opgir overskud, 4, som opgir balance, 7 opgir underskud, mens 3 av partiorganerne ingen besvarelse har git paa dette spørsmåal. Det er vel meget tvilsomt, om de partiorganer, som nu har arbeidet sig op til balance, og de, som har overskud, vilde gaa med paa overdragelsen. De stedlige organisationer, som sikkert har maattet paata sig store ofre for at bringe sin presse saa langt som den nu er, vilde vel neppe gi slip paa administration og ledelse efterat ha bragt saa store ofre for at sikre økonomien. Partiet fik da til overtagelse kun de partiorganer, som endnu gir underskud. Vistnok er der overveiende stigning i indtægterne i 1911. Men partiet vilde allikevel faa en ganske stor ny byrde at bære aarligaars uten at kunne se utvei til økede indtægter. Desuten vilde det støte paa store vanskeligheter at ordne administrationen med de mange partiblade utover landet.

Komiteen maa saaledes i henhold til det anførte indstille, at spørsmålet om *alle partiblades overtagelse av partiet* ikke gir anledning til nogen forføining fra landsmøtets side.

2. Angaaende forslaget om opprettelse av et pressefond skal bemerkes, at dette formentlig har tilknytning til den foran omhandlede sak og maa sees i forbindelse med den. Vistnok kunde det være ønskelig, om partiet var istand til at støtte de partiorganer, som endnu arbeider med underskud, men det vil for nærværende neppe være mulig at skaffe tilveie et saadant fond uten store ofre fra partimedlemmernes side samtidig med at der maa ydes betydelige bidrag til valgagitationen. Og under disse omstændigheter maa komiteen foreslaa, at forslaget om *oprettelse av et pressefond* for nærværende ikke kan tiltrædes av landsmøtet.

3. Angaaende spørsmålet om hvad der bør gjøres for at faa rusdrikannoncerne fjernet fra arbeiderpartiets presse, skal man oplyse, at det kun er partiets dagblade, som berøres herav, og av disse er det „Social-Demokraten“ som det væsentlig gjælder. 5 av vore dagblade har en indtægt av fra 50 kr. til noget over 400 kr. av rusdrikannoncer, mens vort hovedorgan alene har en indtægt av lidt over 8000 kr. av denne art annonser. Det synes forøvrig som om vort partis ædruelighetspolitikk allerede i stor utstrækning har bidraget til en nedgang i annonseinntægt av denne slags. Og det skulde saaledes neppe være paakrævet ved formel beslutning fra landsmøtets side at fjerne disse annonser fra partipressen. Men „Social-Demokraten“ trenger nu en utvidelse, som vil kræve betydelige merutgifter, der vil løpe op i over 50,000 kr. for 1912, og i 1913

vil merutgiften stige yderligere, saaledes at det vil være forbundet med store vanskeligheter at tilveiebringe balance i bladets budget. Under saadanne omstændigheter at frata bladet en indtægt paa over 8000 kr. kan ikke ansees forsvarlig. Komiteen maa derfor indstille, at Kr.sunds partiavdelings motion angaaende rusdrikannoncerne i partipressen for tiden ikke gir anledning til nogen uttalelse fra landsmøtets side.

Jeppesens særvotum: Det norske arbeiderparti kræver *ikke* totalavhold av sine medlemmer, det kan derfor ikke betegnes som inkonsekvent at partiets organer annonserer alkoholholdige drikke.

Annoncerne er uten indflydelse paa det *kvantum* varer som konsumeres, deres opgave er jo at faa forbrukerne til at kjøpe hos *et bestemt firma* det, som de forbruker. Det kan derfor ikke med nogen ret anføres, at rusdrikannoncerne befordre drikkeriet eller paavirker arbeiderpartiets avholdsvenlige politik.

Jeg er forøvrig ganske imot at føre politik over i annoncespalterne. De bør og maa være neutrale saafremt man vil opta andre end rene partiannonser.

Under disse omstændigheter finder jeg at en sloifning av rusdrikannoncerne er ensbetydende med hensigtsløst at kaste bort en indtægt som vort parti og presse har god bruk for til fremme av partiets formaal, deriblandt ogsaa større ædruelighet. Paa disse premisser slutter jeg mig til flertallets indstilling.

Komiteens medlem *Lian* kan ikke tiltræde punkt 3 i indstillingen. Av de foreliggende opplysninger fremgaar, at partibladenes indtægter av rusdrikannoncerne er meget smaa i forhold til det samlede budget. Det er saaledes godtgjort, at en sloifning av rusdrikannoncerne ikke vil medføre nogen økonomiske vanskeligheter for partipressen. Han vil derfor foreslaa:

Annoncer om rusdrik maa ikke indtages i partipressen.

4. Spørsmålet om forandring av statutterne for „Social-Demokraten“ og om lønningernes regulering deler sig i to avsnit. Angaaende lønningernes regulering er der av „Den socialdemokratiske presseforening“ tidligere omsendt en cirkulærskrivelse med krav i denne retning til partiavdelingerne utenfor Kristiania. Og saavidt man har kunnet bringe i erfaring er der efter evne tat hensyn hertil. Saadant krav har foreningen iaar ogsaa tilstillet „Social-Demokraten“. Og der er ogsaa tat hensyn hertil, idet lønningerne forholdsvis er øket. Man tør kanskje ogsaa gaa ut fra, at de i presseforeningens skrivelse nævnte lønnings-satser vil kunne gjennomføres ved suksessiv økning, hvorfor komiteen finder det unødig i dette tilfælde at forme noget forslag til landsmøtet.

Angaaende redaktionspersonalernes ansættelse — og spesielt „Social-Demokraten“s redaktionspersonale — er det komiteens oppfatning, at faste medarbeidere i partipressen bør ansættes og ikke vælges, og man har intet at indvende mot, at medarbeiderne faar et aars prøvetid før fast ansættelse finder sted. For „Social-Demokraten“s vedkommende er forholdet det, at „Centralstyret“ ansætter de nødvendige med-

arbeidere i bladet efter indstilling av redaktøren“. Derved faar redaktøren den indflydelse paa medarbeidernes ansættelse, som han bør ha.

Endelig var det spørsmaalet om, hvorvidt redaktøren bør ansættes eller vælges. Ifølge statuter for „Social-Demokraten“ § 4 skal „redaktøren vælges av hvert ordinært landsmøte; han indtræder som medlem av centralstyret“. Han maa altsaa stilles til valg hvert tredje aar. Det kan ikke negtes, at dette forhold frembyr utryghet for partiet, og at det vilde være heldig at finde en valgordning, som i denne henseende var mere tilfredsstillende. Selv om komiteen derfor ikke kan gaa med paa saadan forandring, at redaktøren *ansættes*, skulde det synes rimelig, at man her vælger en mellemvei. Det kan ikke være paakrævet at gaa til valg paa *hvert* ordinært landsmøte, hvis man har en dygtig og samvittighetsfuld partifælle i stillingen og der forøvrig ikke er indtruffet forhold, som kunde gjøre det paakrævet at gaa til nyt valg. Komiteen maa saaledes bli staaende ved, at redaktøren vælges av landsmøtet; men vil foreslaa den ændring, at valget sker efter indstilling av landsstyret.

Puntervold slutter sig med hensyn til spørsmaalet om ansættelse eller valg av redaktører og medarbeidere i partiblادene til det standpunkt, som Norges socialdemokratiske presseforening tidligere har præcisert, altsaa at alle redaktører og medarbeidere bør *ansættes*, ikke vælges. Man maa nemlig erindre, at der i de senere aar i utviklingens medfør er skapt en særegen, faglig *journaliststand*, folk, hvis eneste livserhverv er journalistiken, mens tidligere redaktører og delvis ogsaa medarbeidere inden den socialdemokratiske presse kunde betrakte journalistiken som et erhverv de til nød kunde forlate for at gaa tilbake til en anden livsstilling, som de egentlig hadde utdannet sig for, forsaavidt de ikke blev gjenvalgt.

Skal der danne sig en fast og helt faglig utdannet socialdemokratisk *journaliststand*, hvilket er særdeles ønskelig og ganske paakrævet, maa journalisternes kaar gjøres sikrere end nu. Og det kan alene ske gjennem fast *ansættelse*. Journalisternes livserhverv bør ikke være gjenstand for et valgs tilfældigheter.

Det indrømmes, at redaktøren for partiets hovedorgan staar i en noget anden stilling end de øvrige journalistiske arbeidere inden vor presse, forsaavidt som kravet paa politisk erfaring og hans ansvarlighet som partiets viktigste talerør er sterkt skjærpet. Imidlertid bør ogsaa „Social-Demokraten“s redaktør ansættes. Han bør staa i samme stilling som de øvrige journalister. De aller fleste partiblade forøvrig er gaat over til den ordning, at redaktøren ansættes. For „Social-Demokraten“s vedkommende kommer det moment til, at han skal vælges av repæsentanter for det hele land, og det er nok saa, at mange av hans vælgere ikke til daglig læser vort hovedorgan og derfor ikke har leilighet til at bedømme vedkommendes journalistiske kvalifikationer. Det blir hans dygtighet som debattant under landsmøtet og stemningerne der, ikke hans evne som bladmand, der blir avgjørende for valget. Imidlertid er „Social-Demokraten“ nu blit et saa vældig økonomisk foretagende, at man absolut maa sette redak-

tørens journalistiske kvalifikationer i første række. Redaktøren bør derfor ansættes av landsstyret, der maa forutsættes at ha de bedste forutsætninger for bedømmelsen herav.

Subsidiært vil jeg foreslaa, at „Social-Demokraten“s redaktør vælges av landsmøtet, men at nyt redaktørvalg ikke foretas, medmindre der foreligger ledighet eller andre særlige grunde.

I henhold til det av komiteen foran anførte tillater man sig at indstille:

1. Spørsmålet om alle partiblades overtagelse av partiet gir ikke anledning til nogen forføining fra landsmøtets side.
2. Forslaget om opprettelse av et pressefond kan ikke tiltrædes av landsmøtet.
3. Kristiansunds partiavdelings motion angaaende rusdrikannoncerne i partipressen gir fortiden ikke anledning til nogen uttalelse fra landsmøtets side.
4. § 4 i Statuter for Det norske arbeiderpartis hovedorgan „Social-Demokraten“ foreslaas forandret saaledes: „Redaktøren vælges av et landsmøte efter indstilling av landsstyret, og han indtrær som medlem av centralstyret“ osv. som nu.

Jeppesen har ikke deltatt i behandlingen av punkt 4 (om redaktørens ansættelse eller valg).

Gunstein Andersson har ikke kunnet delta i komiteens forhandlinger.

Kristiania 26. februar 1912.

C. Jeppesen. Chr. H. Knudsen. Ole O. Lian. M. Puntervold.

Centralstyrets uttalelse:

Punkt 1 i komiteens forslag anbefales, *punkt 2* likesaa.

Punkt 3 om rusdrikannoncerne besluttetes med 4 mot 3 st. (2 var fraværende) anbefalet som av komiteens medlem *Lian* foreslaat. Minoriteten stemmer for komiteens flertals forslag.

Punkt 4 anbefales mot 1 st. som foreslaat av komiteens flertal. Minoriteten stemmer principalt for at redaktøren *vælges av landsstyret*, subsidiært for flertallets forslag. *Jeppesen* deltok ikke i denne avstemning.

Centralstyrets forslag blir saaledes:

1. Spørsmålet om alle partiblades overtagelse av partiet gir ikke anledning til nogen forføining fra landsmøtets side.
2. Forslaget om opprettelse av et pressefond kan ikke tiltrædes av landsmøtet.
3. Annoncer om rusdrik maa ikke indtas i partipressen.
4. § 4 i Statuter for „Det norske arbeiderpartis hovedorgan „Social-Demokraten“ foreslaas forandret saaledes: „Redaktøren vælges av et landsmøte efter indstilling av landsstyret, og han indtrær som medlem av centralstyret“ osv. som nu.

Dagsordenens punkt 10. Agitationen.

„Oprettelse av agitationsskole for de nordlige landsdele.“

(*Tromsø soc.-dem. forening.*)

Centralstyrets uttalelse:

Et lignende forslag har tidligere været fremsat av Narvik arbeiderparti og behandlet av styret og landsmøtet.

Paa grund av de store utgifter og praktiske vanskeligheter har et slikt foretagende ikke kunnet anbefales som landspartisak. Da de samme grunde fremdeles er tilstede, kan centralstyret heller ikke nu tilraade, at der foretages noget i saken av partiet og foreslaar: Oprettelse av agitationsskole for de nordlige landsdele bifaldes ikke.

„Det henstilles til landsmøtet at avsætte et vist beløp til gratis utdeling av socialistiske flyveskrifter for det hele land.“

(*Tromsø soc.-dem. forening.*)

Centralstyrets uttalelse:

Der tænkes her vistnok paa de av partiet utgivne *valgskrifter* og forsaavidt kan der naturligvis bli spørsmal om at la saadanne utgaa til organisationerne i større utstrækning end før. For at ikke disse valgbrochurer skulde bli for kostbare for partikassen, og for at utdelingen ogsaa skulde foregaa med en viss økonomi for øie, har man hittil tat 1—2 øre i betaling pr. stk. av de stedlige organisationer, men der er naturligvis ogsaa utsendt en del gratis til steder, hvor organisationen er daarlig eller hvor der slet ingen er.

Om der heri skal ske nogen forandring antar man, at styret kan behandle og avgjøre dette i forbindelse med planlæggelsen og ordningen av valgagitationen.

Der foreslaaes følgende:

Saken oversendes styret til behandling.

Fra Hedemarkens amts arbeiderparti:

„Der utlignes en ekstrakontingent stor kr. 0.50 til valgagitation foran stortingsvalgene 1912.“

(*Rustvangens grubearbeiderforening.*)

Centralstyrets uttalelse.

Et lignende forslag fra samme forening fik ikke flertal paa landsmøtet 1909. Det vilde selvfølgelig ha stor betydning om partiet paa denne maate blev istand til at raade over større pengemidler.

Imidlertid er jo forholdene av den art, at flere lokale organisationer lægger saa stort beslag paa sine medlemmers offervillighet for den stedlige agitation, at det er forbundet med vanskeligheter for disse at yde et fast bidrag.

Centralstyret vil dog finde det heldig om det i tilfælde hadde bemyndigelse til at søke at faa ind agitationsmidler paa ekstraordinær maate og vil derfor foreslaa at landsmøtet vedtar følgende beslutning:

Centralstyret bemyndiges til at opfordre partiforeningerne til at yde bidrag til aarets valgagitation.

Dagsordnens punkt 11. Forskjellige forslag.

a. Fra Hedemarkens arbeiderparti.

„Da den nuværende ordning av forlikskommisærvalgene er i høi grad uheldig, idet der i mange landkommuner kun er adgang til at avgi stemme paa et sted, tillater vi os at foreslaa, at saken tages op til behandling paa førstkommende landsmøte for at noget kan bli gjort fra partiets side for at faa disse forhold forbedret.“

(Sørskogbygdens arbeiderlag.)

Centralstyrets uttalelse:

I henhold til gjældende lov og bestemmelser administreres disse valg av *magistraten* i byerne og av lensmanden i landdistrikterne for hvert sogn. Det er altsaa ikke *kommunestyrene*, som har med disse valg handlinger at bestille.

Som følge herav gjøres det gjældende, at det ikke er adgang til at ha mange valglokaler. Der maa derfor lovforandring til for at opnaa dette.

I den nu foreliggende prp. om civilproceslovgivningen er der ogsaa foreslaaet forandringer angaaende forlikskommisærene og at valget av disse skal foregaa i forbindelse med kommunevalgene og paa samme maate som disse. Saken er under behandling av en stortingskomite og ventes behandlet i stortinget i den nærmeste fremtid. Vore partifæller i stortinget vil naturligvis gjøre sit til at saken kan bli fremmet saa fort som mulig.

b. Resolution angaaende militarismen:

„Spørsmålet militærvæsenets opretholdelse eller avskaffelse avgjøres ved folkeavstemning inden 1914. Indvilger storting og regjering ikke heri, proklamerer partiet militærstreik fra vaaren 1914 av.“

(Ungdomslagene „Fremover“, Oslo soc.-dem. ungdomslag og Sagenes soc.-dem. ungdomslag, Kristiania.)

Centralstyrets uttalelse:

Det anbefales at søke spørsmålet om militærvæsenets opretholdelse eller avskaffelse besvaret ved en almindelig folkeavstemning.

At partiet skulde erklære sig for og opfordre den enkelte til at negte militærtjeneste, (det er vel det som menes med at „proklamere militærstreik“) hvis det i tilfælde forkastes at foranstalte en folkeavstemning i saken, kan centralstyret ikke anbefale.

(Første passus i centralstyrets uttalelse er vedtat med 4 mot 3 stemmer 2 var fraværende.)

Minoriteten mener av forskjellige grunde, at et forslag herom for tiden ikke kan eller bør fremsættes for stortinget).

c. Partifæller som medlemmer av arbeidsgiverforeningen.

Ved det ekstraordinære landsmøte 1911 forelaa spørsmål om det ansaaes i overensstemmelse med partiets interesser at socialdemokrater, som er medlemmer av Norsk arbeidsgiverforening vælges til tillidsmænd

inden partiet, samt et bestemt forslag om, at arbejdsgivere, som er tilsluttet organisationer, der stiller sig mot arbeidernes organisationer, ikke kan vælges til socialdemokratiske tillidsmænd.

Dette spørsmål besluttedes oversendt centralstyret, som sammen med sekretariatet for den fagl. landsorganisation fik i opdrag at behandle saken og forelægge den for kommende landsmøte.

Resultatet av denne behandling er at man foreslaar for landsmøtet at vedta følgende uttalelse:

Norsk arbeidsgiverforenings stilling mot arbeidernes klassekamp har artet sig slik, at et medlem av denne ikke kan vælges som tillidsmand inden Det norske arbeiderparti.

d. Folkets hus-fond.

Under 9. april 1910 fremkom der til centralstyret følgende skrivelse fra Uttrøndelagen arbeiderparti:

„Amtspartiets styre paalægges at sætte sig i forbindelse med centralstyret for Det norske arbeiderparti og foreslaa for dette, at der optas arbeide for at der inden partiet dannes et fond (eventuelt et Folkets hus-fond), hvis formaal skal være at hjelpe partiforeningerne, specielt i landdistrikterne, til at komme i besiddelse av lokaler, idet man tillater sig at tro, at denne sak har en overmaade stor betydning for partiet og dets vekst.

Midlerne tænkes forskaffet ved en liten ekstrakontingent optat en eller flere gange om aaret. Formen for fondets virksomhet maa naturligvis drøftes senere, og maatte vel ogsaa baseres paa de lokale forholde for hver enkelt gang“.

Dette forslag behandledes i møte av *landsstyret* den 10. juli 1910, hvor der fattedes følgende beslutning:

„Det overlates centralstyret at indlede samarbeide med sekretariatet for Den faglige landsorganisation til fremme av formaalet og forelægge resultatet for næste landsmøte“.

Det samme spørsmål blev efter forslag fra Arbeidsmandsforbundets stedlige styre i Vestfjorddalen behandlet paa Den faglige landsorganisations kongres 1910, hvor der vedtoges følgende beslutning:

„Til et Folkets hus-fond avsættes fra 1. januar 1911 et beløp av maanedskontingenten svarende til 2 øre pr. heltbetalende medlem, idet den ordinære kontingent for heltbetalende fastsættes til 37 øre pr. maaned. Av fondets midler ydes fra 1912 av laan til fuldførelse av eller til dækkelse av forfalden gjæld paa allerede opførte forsamlingsbygninger, der eies av fagforeningerne. Sekretariatet utarbeider statuter for fondet. I disse bestemmes en grænse for laanebeløpenes størrelse samt amortisationstid, rentefot m. v. Laan gis kun mot pant i eiendommen“.

Efter landsorganisationens daværende medlemsantal blev det paa denne maate indkomne beløp ansat til kr. 9687.28 pr. aar.

Det vil herav fremgaa at *fagforeningernes* byggeføretagender i den nærmeste fremtid har utsigt til at erholde støtte, og herved kan jo byernes og industridistrikternes organisationer bli hjulplne med sine for-

samlingshuse. Men det blir neppe tilfældet for de almindelige arbeiderforeninger paa landet, som er tilsluttet partiet, hvis medlemmer for størstedelen ikke har adgang til at organisere sig faglig, og herved blir store distrikter i vort land med rike muligheter for politisk organisation og opplysningsarbeide fremdeles utelukket fra ved organisationens hjelp at faa støtte til foreningshus.

Det vilde derfor være særdeles ønskelig og paakrævet om der gjennem *partiets* foreninger ogsaa kunde skaffes endel midler tilveie til dette formaal, hvorefter centralstyret kunde faa i oppdrag at forhandle med Den faglige landsorganisation om samarbeide og fællesskap ved forvaltningen av disse fond og deres anvendelse.

Da det av hensyn til ordlyden i den av landsorganisationen vedtagne beslutning og de av sekretariatet paa grundlag herav utfærdigede statutter for fondet, blir nødvendig at søke foretat ændringer i disse for at etablere et saadant samarbeide, bør centralstyret foranledige saadant forslag fremsat for kommende landsorganisations kongres.

Med hensyn til at skaffe bidrag tilveie av de utelukkende politiske partiforeninger til et saadant fond, saa har naturligvis dette sine praktiske vanskeligheter, men der bør gjøres mest mulig til fremme av denne for den samlede arbeiderbevægelse meget viktige sak.

For at saa kan ske vil man anbefale at landsmøtet gir sin tilslutning til saken, men av praktiske grunde bør centralstyret bemyndiges til at ordne det nødvendige hermed paa heldigste maate.

I henhold hertil foreslaaes følgende:

Centralstyret anmodes om at søke opnaadd saadanne ændringer i Den faglige landsorganisations *Folkets hus-fond* at ogsaa politiske partiforeninger kan erholde fondets støtte.

Landsmøtet oppfordrer paa det kraftigste alle partiforeninger til efter centralstyrets nærmere bestemmelse at skaffe bidrag svarende til et bestemt beløp for hvert medlem til fondet, som forutsættes ordnet fælles for den faglige og politiske organisation.

Dagsordenens punkt 12 a. Kommuneprogram.

Fra Bergens arbeiderparti.

Følgende forslag bedes optat paa kommuneprogrammet:

1. „Skolehaver tilknyttet folkeskolen.“

Motiver:

Vi mener at det vil være av stor og god betydning for barnene, at de ved siden av den teoretiske undervisning i skolen faar litt undervisning i praktisk havearbeide. De vil derved erhverve sig baade innsigt og interesse for arbeidet i den fri natur og paa samme tid vil det styrke deres legeme og utvikle deres aand mere alsidig, og de vil høste baade nytte og glæde av det senere i livet.

(Arb.part. kvindefor., Bergen).

2. „Kvinder ansættes i sundhetsvæsenet.“

Motiver:

Vi mener at være paa den rette side, naar vi forlanger at kvinder skal bli ansat i sundhetsvæsenet.

Vi har erfaring for, at de mandlige sundhetsbetjente mangen gang tar det temmelig overfladisk for ikke at si likegyldig.

Vi nævner bare kontrollen med vore matvarer; hvilken slaphet har der ikke været utvist paa dette omraade. Likeledes i logihuse og fælles utrum og gaardspladse.

Paa disse og flere omraader hersker der en urenslighet som er skrækkelig, bare fordi kontrollen ikke er indgaaende og skarp nok. Og vi mener absolut at kvinder her er paa den rette plads.

(Arbeiderpartiets kvindefor., Bergen).

Centralstyrets uttalelse:

Spørsmålet om skolehaver har selvfølgelig sin store betydning og interesse for *byerne*, og saken er paa mange steder oppe til behandling og realisation.

At opta denne paa partiets fællesprogram for alle kommuner anser centralstyret for mindre heldig. Det bør være overlatt til de lokale organisationer at arbeide videre med saken der hvor dette anses heldig.

Det andet spørsmåal om ansættelse av kvinder i sundhetsvæsenet er ogsaa av den art, at det bør overlates de lokale organisationer og kommunale partigrupper at fremme.

Man foreslaar derfor:

De av arbeiderpartiets kvindeforening i Bergen indsendte saker anbefales de lokale organisationer og kommunale partigrupper til behandling og fremme.

Fra Uttrøndelagens arbeiderparti.

b. Kommuneaktikken:

Paa sidste landsmøte vedtokes en beslutning om at der under visse forutsætninger kunde indgaaes alliance mellem arbeiderpartiet og borgerlige grupper ved ordførervalg.

Denne beslutning er av vidtrækkende betydning, idet den berører socialdemokratiets forhold til de borgerlige partier og trækker saaledes konsekvenser efter sig langt ut over dette enkle tilfælde.

Dette fremgik ogsaa av en polemik som efter landsmøtet blev ført mellem „Ny Tid“ og „Social-Demokraten“ om dette spørsmåal og hvorunder hovedorganet uttalte, at vi (socialdemokratiet) hadde principielt erklært os for et *reformistisk* parti.

Landsmøtets beslutning gav av disse og andre grunde anledning til en livlig meningsutveksling blandt de organiserte arbeidere utover landet. Og paa flere steder blev der vedtat uttalelser mot den fattede beslutning. Saaledes vedtok et godt besøkt kommunalmøte for Uttrøndelagen med overveiende flertal en beklagelse over beslutningen, da „den

betegnet et brudd paa den retlinjede taktik partiet hittil hadde fulgt.“ Møtet fraraadet partiet avdelinger — forsaavidt beslutningen maatte bli opretholdt — at benytte sig av den givne anledning til alliance, „da det utvilsomt vilde utviske det kampforhold socialdemokratiet som et revolutionært parti maa staa i overfor *alle* borgerlige partier.“

Det blev endvidere vedtat en henstilling til amtspartiets styre om at indsende forslag om at annullere den beslutning som vedtokes paa sidste landsmøte, en henstilling som senere med overveiende majoritet er tiltraadt av avdelingerne i amtet ved uravstemning.

Dette forslag er saa meget mere befoiet som det før sidste landsmøte ikke blev git organisationerne tilstrækkelig og lovmedholdig tid til at drøfte spørsmaalet paa forhaand.

I henhold til denne begrundelse vil man indby landsmøtet til at fatte saadan beslutning:

Den paa sidste landsmøte vedtagne beslutning om ordførervalg *annuleres*.

Hermed ansees fastslaat, at vort parti ikke gaar med paa alliancer med de borgerlige partier ved ordførervalg.

Fra Stavanger arbeiderparti.

Vedrørende kommunetaktik foreslaaes: „I kommuner, hvor arbeiderpartiet ikke har mindst halvdelen av kommunestyrets representanter maa partiet ikke søke at overta ordførerhvervet.“

Loge „Frisind“ av Verdandi.

Centralstyrets uttalelse:

Den omhandlede sak blev indgaaende behandlet og debattert ved det ekstraordinære landsmøte 1911 og beslutningen vedtat med 212 mot 118 stemmer. Der er siden intet hændt eller foregaat, som skulde gjøre det paakrævet saa straks efter at opta saken til ny behandling med den tid, som dette sikkerlig vil kræve.

Centralstyret foreslaar derfor:

Saken tages ikke under behandling paa dette landsmøte.